

“AMME KANUNLARININ VERDİĞİ YETKİNİN DEVRİ” MESELESİ

Dâvacı Teodos Papadopulus ve Yani Papadopulus vekili Avukat Ekrem Korkut tarafından verilen dilekçe 643 ve 644 sayılı Koordinasyon kararlarının yürürlüğe konmasına dair 3/4225 ve 4/4226 sayılı Bakanlar Kurulu kararlarının ve Ticaret Bakanlığının 6321 sayılı Resmî Gazetede neşredilen tebliğinin iptaline dairdir.

Dâvacının ve dâvalıların hâdiseleri izahta, gösterdikleri delilleri münakaşada takip ettikleri usulü bir tarafa bırakarak dâvayı kendi düşüncesine göre hülâsa ve tarafların iddia ve müdafaalarından hiç birini açıkta bırakmadan tahlil ve münakaşa edeceğiz.

Usul: Hüsumet ve süre aşımı: dâvalılardan Başbakanlık cevabında kendisine bu dâvada husumet teveccüh etmediğini beyan eylemektedir. Bu beyanını, Bakanlar Kurulunu Başbakanlığın temsil edeceği ve bu Kurula karşı açılacak dâvalarda kendisine husumet tevcih olunabileceği hakkında imî ve kazaî bir içtihad mevcut olmadığını, bilâkis Danıştay'ın müstekar içtihadı Bakanlar Kurulunca ittihaz edilen kararlardan dolayı açılacak idarî dâvalarda hükümetin kararları tatbik ve icra mevkiine koyacak olan Bakanlık aleyhine yöneltmesi gerekeceği ve Bakanlar Kuruluna karşı husumet tevcih edilemeyeceği yolundaki ifade ile takviye etmekte ve Danıştayın muhtelif kararlarını da delil olarak serdeylemektedir.

Biz zikri geçen kararlarla takarrür etmiş gibi görünen bu içtihadın Anayasa hükümleri ve her makamın kendi kararından mes'ul olması hakkındaki Danıştayın daha geniş ve daha ziyade hukukî esaslara uygun görünen içtihadına aykırı bulduğumuzu Genel Kurulda rüyet edilen Oryant Kompani dâvası hakkındaki düşüncelerimizi bildirirken uzun uzadıya arzylemiştik; (Danıştay Kararlar Dergisi, sayı 36-37, sahife 52) bu itibarla husumet hakkındaki savunmanın reddi lâzımgeleceğini düşünüyoruz.

Süre aşımı hakkındaki müdafaaya gelince: Bu hususta umumî, objektif (afakî) kararlarla, hususî ve subjektif (enfüsî) kararları birbirinden ayırmak lâzımdır.

Objektif kararlarda usulü dairesinde vukubulmuş ilânın tarihini süre aşımı için başlangıç olarak kabul etmek lâzımgeldiğinde şüphe yoktur. Ancak bir objektif karar hakkında Danıştay Kanununun 32 nci maddesinde gösterilen müddet içinde iptal dâvası açılmamış olması, o kararın tatbikini

temin için ittihaz edilen sübjektif kararların iptali için dâva açılmasını süre aşımı bakımından imkânsız kılmaz (R. Albert, Le controle juridictionnel de l'Administration 1926 s. 151-152). Böyle kanuna aykırılığı sebebiyle iptali lâzımgelen bir umumî kararın ortadan kaldırılması, iptali için müddeti zarfında dâva açılmamış olması aynı kararın kendisine dayanan sübjektif karar aleyhine vaki müracaat sebebiyle vasıtalı olarak bahis mevzuu edilmesine, iptali istenmesine mani teşkil eylemez (Jean Appleton, Traité élémentaire du contentieux administratif 1927, s. 571 - 573).

İşte bu mülâhazalara binaen dâvanın süre aşımı yönünden reddi lâzımgelip gelmediğini tâyin için objektif kararın dâvacılar hakkında sübjektif hale geldiği tarihi tahdit etmek ve bu tahkik sonunda sübjektif durunun tahaddüsünden dâva dilekçesinin kayıt edildiği tarihe kadar geçen zamanı nazara almak lâzımgelir.

tif hale geldiği tarihi tahkik etmek ve bu tahkik sonunda sübjektif durulus hakkında tâyin edilen cezanın hülâsasını istemiş ve alarak dâva dilekbeşer gün hapislerine ve saireye 17.9.947 tarihinde karar verilmiştir. Dâvacılar vekilinin dâva dilekçesi 17.10.949 tarihinde kaydedilmiştir. Dâvacılar vekili bu suretle süre aşımının Millî Korunma Mahkemesince verilen karar tarihinden başladığını iddia ve ispat etmek istemektedir. Nitekim ikinci dilekçesinin ikinci sahifesinin 4 - 8 inci satırlarında bunu açıkça beyan eylemektedir. Kanaatimizce süre aşımının başlangıç ve azimet noktasını Millî Korunma Mahkemesinin ceza hükmünü tebliğ etmesine kadar geciktirmeğe cevaz verilemez. Bu nihai karardan çok evvel dâvacılar niçin kovuşturmaya maruz bulduklarını öğrenmek fırsatını bulmuşlardır. Bu mesele de incelenerek süre aşımının başladığı tarihin tesbiti ve bu tesbit edilen tarihe göre bir karara varmak iktiza eder.

Usul meselelerinden ikincisini teşkil eden süre aşımının mevcut olmadığı anlaşıldığı takdirde işin esasını incelemek lâzımgelir.

Dâvacılar vekili şu esaslî noktaya dayanmaktadır: Millî Korunma Kanunu birinci maddesiyle birtakım vazife ve selâhiyetleri Bakanlar Kuruluna vermiştir. Fakat bunlar mezkûr kanunda gösterilen şekil ve şartlar dairesinde ifa ve istimal olunmak lâzımdır. Bu şekil ve şartların dışına çıkılamaz. Çıkıldığı takdirde vazifeler kanuna aykırı olarak ifa olunmuş, selâhiyetler de gene kanuna aykırı olarak istimal edilmiş bulunur. Böyle şekil ve şartlara aykırı ifa ve istimal ile meydana gelen kararlar da bu yüzden iptali lâzım kararlar haline gelirler.

İşte Millî Korunma Kanununun muaddel 31 inci maddesinin hükûmete verdiği selâhiyetin hükûmet yani Bakanlar Kurulu tarafından kullanılması bu madde metninde mevcut bir şart iken bu şarta riayet edilmiyerek bu maddeye göre karar ittihazının Ticaret Bakanlığına bırakılmasına karar verilmesi kanun hükmüne aykırıdır.

Başbakanlık esas hakkındaki müdafaada Ticaret Bakanlığına iştirâk etmekte olduğu için bu hususta Ticaret Bakanlığının cevaplarını gözden geçirelim. Bakanlık görüşünü pek açık olarak ifade etmemiş olup bu kanunun verdiği selâhiyetlerin tanzimi mahiyette kararlar ittihazına tallûk etmesi lâzımgelidiği esası ile bu kararların icrasını birbirine karıştırmaktadır. Ticaret Bakanlığının cevabında çok sarih olarak anlaşılan bir nokta Koordinasyon kararlarının ve bu kararlara müstenit tebliğlerin tamamıyla kanuna uygun olarak yayınlanmış bulunmaları keyfiyettir. Esasen ihtilâf neşir muamelesinin kanuna uygun olarak cereyan edip etmediği hususuna dair olmadığından bu hususun cereyan tarzı hâdis hakkında verilecek karara müessir değildir.

Asıl çözülmesi lâzımgelen düğüm Millî Korunma Kanununun hükûmete verdiği selâhiyetleri, hâdisemizde 31 inci maddenin “ dahilde lüzum gördüğü maddelerin azamî fiatlarını, maliyet unsurlarıyla bu maliyete zammedilebilecek azamî kâr hadlerini tâyin edebilir. ” şeklinde - hiç şüphe yoktur ki hükûmet tabirinden Bakanlar Kurulu yoluyla Cumhurbaşkanlığı istihdaf edilmiştir- verdiği bir selâhiyeti hükûmetin Ticaret Bakanlığına tefviz edebilip edemeyeceği meselesidir. Bu meselenin halline çalışırken fevkalâde hallerde tatbik edilen ve fevkalâde selâhiyetleri tazammun eden bir kanun hükümlerinin bahis mevzuu olduğunu da unutmamak icabeder.

Umumî olarak âmme hukuku sahasında carî olan esas iktidar ve selâhiyet devrinin caiz olmadığı merkezindedir. Bu gibi genişlikler hususî sarahatlere muhtaçtır. Altıncı Daire 18.2.948 tarihli esas 47/1724 karar 48/1948 numaralı ilâmında “âmme kanunları ile verilen yetkilerin devri caiz değildir. Bakanlar Kurulunca tâyini gereken bir yeri Tarım Bakanlığının tâyin etmesi bu hukukî kaideye ve Kanunun yukarıda sözü geçen serahatine uymamaktadır. Bu duruma göre dâvacıya ait gayrimenkulde orman vücude getirmek üzere alınan kamulaştırma kararının kabulüne imkân yoktur.” demek suretiyle bu tarzda yetki devrine cevaz olmadığını pek açık ve kesin bir tarzda belirtmiş bulunmaktadır.

Halledilmesi lâzım gelen ana mesele “yetki devri” muamelesine cevaz olup olmadığıdır. Bu yetkinin kullanılması bir yer tayin edilmesine veya

kâr hadleri tayinine taallûk etmekle hükümde değişiklik husule gelmez. Netice kanun tarafından tayin kılınan makamdan başka bir makamın bu yetkiyi kullanmasıdır. Bu hususta kanaatimizce istinai mahiyet arzeden ve bütün bakanların müşterek sorumluluğunu dâvet edecek ehemmiyetteki meselelerde arkadaşlarının rızasını tahsil etmek lüzumunu duyan Bakanların ittihazına yetkili oldukları kararların verilmesini Bakanlar Kurulundan istiyebilmesi keyfiyetini bir tarafa bırakırsak umumî kaideye riayetsizliği tasvip eden ilmî bir mütalâaya rastlanamaz. Bilhassa Milli Korunma Kanunu hükümleri gibi hükûmete fevkalâde zamanlarda muayyen şartlar altına kullanılmak üzere verilmiş yetkiler bu meyanda kâr haddi tâyini yetkisi şeklen Millî Korunma Kanununa riayet ederek dahi olsa, herhangi bir bakanlığa ve yakın alâkasına rağmen Ticaret Bakanlığına devredilemez. Bu esasa aykırı düşen ve dâva mevzuu olan 3/4225 sayılı kararla yürürlüğe konan 643 sayılı koordinasyon kararının iptali lâzımgelir.

3/4226 sayılı kararla meriyet mevkiine konan 644 sayılı koordinasyon kararına gelince; bu kararda teşkilât ve muamelâta dair birtakım vazife hükümleri vardır. Bunlar dayandıkları Millî Korunma hükümleri madde halinde zikredilmiş olsun olmasın kanunun hükûmete verdiği yetkilere dayandığından hukuken muteber olarak ittihaz edilmişlerdir. Bu sebeple bunlara bir şey denemez. Ancak 3/4226 sayılı karara bağlı koordinasyon kararının birinci maddesinde ikinci fıkrada “bu listede yazılı olsun olmasın yetkili makamlarca azamî satış fiatı tesbit edilen veya dağıtmaya tabi tutulan ” kaydı var. 644 sayılı karara bağlı listede yazılı mallar hakkında 644 sayılı karar hükümlerinin tatbik edileceğine şüphe yoktur, şu şartla ki listede yazılı mallar hakkında konmuş azamî satış fiatları ve tevzie tâbi tutma hususu mevzuata uygun olarak cereyan etmiş olsun. Bu liste haricinde kalan mallar için de yetkili makam hakkındaki esas mahfuz kaldığı takdirde aynı tarzda 644 sayılı karar hükümlerinin tatbikini kabul eylemek zarurîdir.

Bu haller haricinde kalan mevzulara taallûk ettiği nibette bu kararın da iptali lâzımdır.

Bu esasalara, (yani iptali lâzımgelen hükûmet kararlarına) dayanan Ticaret Bakanlığınının 6321 sayılı tebliğinin iptali lüzumu kendiliğinden zahir olmakla bu hususta ayrıca mütalâa serdine mahal olmadığı düşünülmektedir.

Kemal Galip BALKAR